

Головні члени речення

Підмет – головний член речення, що називає предмет або поняття й відповідає на питання *хто? що?* За будовою підмети поділяються на **прості** (виражені одним словом) і **складені** (виражені кількома словами): Вітри з розгону поламали скрипку. Багато літ перевернулось, води чимало утекло.

Способи вираження підмета:

а) **іменник**: Шипшина важко віддає плоди.

б) **займенник**: Той безперервно стягує поля.

в) **інша частина мови в значенні іменника**: Старий [прикметник] підбадьорював своїх дітей енергійними вигуками. З хвилини на хвилину можуть бити поранені [дієприкметник]. У великій кімнаті за столом сиділо троє [числівник]. Це «добре» [прислівник] прозвучало тепер м'яко.

г) **інфінітив**: Жити — це не значить тільки брати, а й давати.

г) **словосполучення, що узгоджується з присудком у множині**: Батько з дочкою вийшли на балкон. (Порівняйте: Батько з дочкою вийшов на балкон.)

д) **словосполучення з двох займенників**: Усі ми прагнемо миру.

е) **словосполучення з кількісним значенням**: Мільярди зірок дивляться на тебе.

є) **фразеологізм**: Бити байдики — улюблена справа ледарів.

ж) **складна власна назва**: «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» — соціально-психологічний роман Панаса Мирного. Гор Юрійович прийде вчасно.

Щоб не помилитись у визначенні підмета, потрібно ставити до нього подвійне питання *хто? що? чи кого? що?* Наприклад: Сестрі подарували польові квіти. Подарували *не хто? що?, а кого? що?* У цьому реченні іменник «квіти» виступає в ролі додатка, а не підмета. Порівняйте: На підвіконні у вазі – польові квіти.

Присудок – головний член речення, що називає дію, стан або змінну ознаку діяча й відповідає на питання *що робить предмет? що з ним робиться? у якому він стані? який він є? хто або що він є?* За будовою розрізняють **простий** і **складений** присудок.

Простий дієслівний присудок може виражатися дієсловом або фразеологізмом:

Любїть травинку, і тваринку, і сонце завтрашнього дня. Важко з напруженням дихає кінь, він вибивається з останніх сил.

Запам'ятайте! Простим дієслівним присудком вважаються аналітичні форми дієслів майбутнього часу: Будуть шумїть вишні, акації й клени.

Складений присудок буває дієслівним та іменним:

- **Складений дієслівний присудок**: допоміжне слово + інфінітив (що робити? що зробити?).

Допоміжним дієсловом найчастіше бувають такі слова: *починати, продовжувати, закінчувати* (фазове дієслово); *могти, хотіти, мусити, мати, пробувати, наміритися, уміти* (вираження волевиявлення); *певен, згоден, ладен, рад* (короткі форми прикметників): Заходився Семен ставити хату.

- **Складений іменний присудок**: дієслово-зв'язка + іменна частина.

Дієслово-зв'язки: *бути, являти, становити, ставати, робитися, називатися, вважатися* і подібні.

Іменною частиною може бути іменна частина мови – іменник, прикметник, займенник або числівник у формі називного (хто? що?) чи орудного відмінка (ким? чим?), а ще – дієприкметник: Брат став юристом.

Зауважте! Дієслово-зв'язку у формі теперішнього часу часто пропускають (на її місці здебільшого ставиться тире): Здоров'я – (є) всьому голова.

Зауважте! Не вважаються складеним дієслівним присудком два граматично пов'язаних дієслова, якщо кожне з них означає окрему дію і виконуються ці дії в різний час: Батько пішов косити. Батько спочатку *пішов*, а лише потім почав виконувати наступну дію – *косити*. Отже, слово *пішов* у цьому реченні – простий дієслівний присудок, а *косити* – обставина мети (з якою метою пішов?).

Другорядні члени речення

Додаток – другорядний член речення, що означає предмет, на який спрямовано дію, і відповідає на питання **кого? чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?**

Способи вираження додатка:

- а) **іменник:** Джміль із будяків червоних п'є мед.
- б) **займенник:** Нас інші ждуть обірвані мости.
- в) **прикметник:** Чужим не розбагатієш.
- г) **інфінітив:** Любить людей мене навчила мати.

Обставина – другорядний член речення, який указує на спосіб здійснення дії, її якість або інтенсивність, а також місце, час, причину, мету, умову, з якими пов'язана дія чи вияв ознаки. Обставина відповідає на питання **як? яким чином? де? куди? навіщо? коли? звідки? з якою метою? чому? якою мірою?** та ін.

Обставина може виражатися:

- а) **прислівником:** Коні шалено мчали полев.
- б) **дієприслівником:** Осиротівши, клени мріють про весняне листя.
- в) **дієприслівниковим зворотом:** За хвилину діти з галасом вскочили у виноградник, випереджаючи матір.
- г) **іменником у непрямих відмінках:** Ішов дід з містечка, через гору, у свій присілок.
- г) **інфінітивом:** Осінь сіла в лісі відпочити.
- д) **порівняльним зворотом:** Сонце, мов здорова червона діжа, впливало з-за краю землі.

Означення – другорядний член речення, що вказує на ознаку предмета (його якість, властивість, належність, порядок при лічбі). Означення відповідає на питання **який? чий? котрий?**

Означення може виражатися:

- а) **прикметником:** В пахучій хмарі дощової глиці стоїть туман.
- б) **дієприкметником:** Сірі води густо спливали з сірого неба на посірілу землю.
- в) **дієприкметниковим зворотом:** Стара черемха задро поглядала на першу вишню, визрілу несміло.
- г) **іменником у непрямих відмінках:** Промінь сонця золотом розмальовує світанок.
- г) **прислівником:** Каву по-східному готують у піску.
- д) **інфінітивом:** Бажання освіжитися підсилювало прохолодне й бурхливе море.

2. Переглянути відео «Члени речення + розбір тестів ЗНО за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=s5nVWmLR01U>

3. Переглянути відео ЛАЙФХАКИ з української мови «Члени речення» за посиланням: https://www.youtube.com/watch?time_continue=37&v=-Jnq4WQMF4&feature=emb_logo